



הצעה לפתרון בחינת הבגרות בספרות

8282 30%

מועד חורף תשפ"ד 2024

הפתרון נכתב על ידי חסיה ויזל

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

התשובות מוגשות בנקודות בלבד ולא כוללות פתיח או סיום או ציטוטים מהשיר.

פרק ראשון – שירה

1. **כיצד באה לידי ביטוי בשיר, "נערה מן הקטמונים" (חתך אורך) מאת מירי בן שמחון, ביקורת פמיניסטית? הסבירו והדגימו דבריכם.**

עליזה אלפנדרי היא נערה מזרחית שגרה בקטמונים בירושלים. היא מתוארת לכל אורך השיר "כמי שעושה הטוב בעיני אלוהים". היא פועלת על פי המוסכמות החברתיות שלאורן גדלה וחשוב לה מאוד לרצות את המשפחה והחברה המסורתית המקיפה אותה.

הביקורת הפמיניסטית מגיעה כבר בתחילת השיר, עליזה חיה את חייה בהתאם למקובל: מבחינה חיצונית היא מתאימה את הצבעים של הבגדים אותם היא לובשת, יש לה חטטים בפנים, חטטים שלה עצמה לא מפריעים, והדוברת בשיר משתמשת בלשון נופל על לשון "שמה" / "לא שמה", כדי להגיד שהיא שמה מייקאפ כי כך צריך. היא לא מעיזה ללכת עם האמת שלה.

מוטיב הנראות ממשיך גם בכך שחשוב לה מאוד שיראו אותה בתחנה כל בוקר בשעה קבועה, שידעו שיש לה עבודה מסודרת ואפילו פנסיה, היא מקפידה להיות כתבנית מקצועית. הנראות חשובה לשם השידוך העתידי. כך גם כשהיא יוצאת עם אחיה לסרט כל השכונה רואה אותם אבל לא מרכלת עליה כי היא לא יוצאת עם בנים זרים אלא רק עם אחיה. היא מקפידה להיות נימוסית כלפי השכנים ומסרבת לחיזוריו של אשר כדי שחלילה לא יחשוב שהיא קלה להשגה. השם שלה, הכבוד, חשוב לה.

השיר כתוב בנימה אירונית שמבליטה עוד יותר את הביקורת הפמיניסטית. עליזה עושה מה שצריך לפי "הספר" ולא מאפשרת לעצמה לעשות דברים אחרים. בסוף השיר היא מתארת את חלומה הגדול להתחתן וללדת ילדים שיעריכו אותה. אין אפשרות אחרת מבחינתה. אין חלומות אחרים לפיתוח עצמה. החתונה והילדים הם פיסגת השאיפות שלה.

במקור, עליזה היא ככל הנראה בחורה דעתנית, חרוצה, סוערת עם התפרצויות אבל היא בולמת את עצמה והולכת בנתיב שקבעו לה מאז ומעולם. נושא הערצתה הוא אחיה "שהתקדם בחיים", האח הוא לא כמו האב, האב הוא שרת

בבית ספר ממלכתי דתי והאח הוא כבר אדמיניסטרטור במחלקת המשק של האוניברסיטה. במילים פשוטות האח הוא אחראי על השרתים. זו הפיסגה מבחינתה של עליזה. אין לה בכלל מחשבות על כך שאולי האח שהתקדם יכול להיות חשב של משכורות ולא רק מי שיחלק אותם לעובדיו.

יש "תקרת זכוכית" מאוד מובנית באופן חינוכה וזוהי הביקורת הפמניסטית בשיר.

5. מהי המסקנה של המשורר בארבע השורות המסיימות את השיר, "נעילה" מאת פרץ דרור בנאי, וכיצד מסקנה זו מתקשרת לרגשותיו בשיר כולו? הסבירו והדגימו את דבריכם.

בארבעת השורות האחרונות של השיר מסכם המשורר במסקנה שכדי להיות ישראלי מן המניין חייבים להשיל מעצמנו את הזהות האותנטית שאיתה הגענו ארצה כמהגרים. החיים יפים יותר והאדם לומד להשלים עם הזהות החדשה שקיבל על עצמו.

המשורר מתאר את מצבו בארץ שאליה היגר : הוא כבר לא זר (פעם היה זר), הוא ראה איך בונים את הבתים בארץ ישראל ואיך סוללים כבישים חדשים. הוא אומנם לא מדור המייסדים אבל הוא היה כאן כשהארץ התפתחה .

החזרה על המשפט "תראה אותי אני יודע את מקומי" יכולה להעיד על רגשותיו המנוגדים : מצד אחד ארץ ישראל היא מקומו מצד שני יתכן שארץ ישראל היא מקומו בגלל שויתר על זהותו שאיתה נולד. כלומר, יתכן שהמשורר מתוסכל ומבין את ההקרבה שלו למען "כור ההיתוך" שנדרש ממנו ומרבים אחרים, ויתכן שהוא משלים ורואה את הטוב בהקרבה זו.

בבית השני מספר המשורר שהוא נגמל מעברו , והפועל "נגמלתי" מעיד על כך שהעבר היה לא ראוי ושחייב היה להשיל אותו מעצמו. כשהגיע לארץ בתור עולה קיומו היה מותנה , מותנה בכך שיהיה ישראלי ולא מזרחי. לאמץ זהות חדשה היא עניין מורכב והמשורר אומר שזה נתן לו ביטחון עצמי , הוא מרגיש שייכות לארץ, יש לו חברים , אף אחד לא שונא אותו ואם מישהו יכעס עליו הוא מספיק בטוח ואומר "אז לא נורא". רגשותיו אמביוולנטים לגבי ההקרבה שעשה, הקרבה מודעת .

בבית השלישי הוא מדבר על העברית שהוא שולט בה "כאילו נולדתי בה". המסקנה של המשורר בסוף השיר גם היא מעידה על הכאב. הוא מבין את המחיר

ששילם אבל ככל הנראה יודע שלא היתה לא ברירה. הוא מזכיר את "הבל הסכנה" שהיה עליו לדחות ולכן אימץ זהות חדשה ולא התעקש על הזהות שאיתה נולד.

הפיוס של המשורר בשיר באה רק אחרי שקיבל את המציאות החדשה וויתר על תרבותו המזרחית שאיתה נולד ואיתה הגיעה ארצה. רגשותיו לאורך השיר הם אמביוולנטים בנדון למרות המסקנה הברורה בסופו.

פרק שלישי – ספר קריאה

9. לדמויות משנה ביצירה יכולים להיות תפקידים שונים, כמו הארת הדמות המרכזית ביצירה וקידום העלילה.

תארו שתי דמויות משנה בספר שקראתם, והסבירו את התפקיד של כל אחת מהן.

דמויות המשנה שעליהן אכתוב בתשובתי הן תיאדורה ולאה שתי הדמויות שמאירות את דמותה של תמר, הדמות המרכזית ביצירה "מישהו לרוץ איתו" מאת דויד גרוסמן.

תיאדורה היא נזירה שהגיעה מיוון כתוצאה מנדר שנדרו זקני האי שממנו באה. היא נאלצה בגיל 12 לעבור לבדה לירושלים ולגור במנזר על מנת שבבוא העת, כשיבואו בני האי שלה לירושלים יהיה להם מקום ללון בו ולשהות בזמן ביקורם. אירע מזלה והיתה רעידת אדמה באי היווני וכל התושבים נהרגו. היא נותרה לבדה בעולם והמטרה שלשמה באה התייתרה. מאחר ונדרה נדר לא יכלה לעזוב את המנזר ולהתחיל בחיים חדשים במקום כלשהו. אחרי שהבינה את מר גורלה החליטה החלטה אמיצה והחלה ללמוד בהתכתבות שפות, הסטוריה, אקטואליה ולמדה את כל מה שאפשר ורצתה. היא שכרה מורים פרטיים שהגיעו לסייע לה ושמה לה למטרה לחיות את החיים מבלי לחיות אותם פיסית. מאחר ואסור היה לה לעזוב את המנזר אז היא הכניסה את העולם אליו.

המנזר שבו חיה תיאדורה שכן ליד בית הספר של תמר, הדמות המרכזית בספר. בין המנזר לבית הספר הפרידה גדר ולפניה גן פורח של עצי פרי. התלמידים נהגו לקטוף פירות מן הארץ למגינת ליבה של תיאדורה. כאשר ביום אחד ראתה תיאדורה את תמר יושבת על העץ ואוכלת מפירותיו כשהיא שקועה בקריאת ספר,

היא ירתה בה עם רוגטקה , פגעה וגרמה לנפילתה של תמר ארצה. תמר החליטה לפעול מול תיאדורה ועלתה על חבית והקריאה לה את הסיפור "הענק וגנו". תיאדורה אהבה את המסר ואת התעוזה של הנערה והזמינה אותה למנזר פנימה כדי לנהל מו"מ בנוגע לאפשרות שתלמידי בית הספר יאכלו מפירות העץ באופן מבוקר. מאז התיידדו השתיים למרות פערי הגיל : תיאדורה בת 60 ותמר בת 16.

דמותה של תיאדורה מאירה את דמותה של תמר, ואנו רואים את האומץ , הנחישות, וטוב הלב של תמר שהיתה מאז התקרית חברת נפש של תיאדורה, תחליף לאמה שמהתנהגותה סלדה תמר. היא משתפת את תיאדורה בקשיים בחייה, היא עובדת אצלה כמנקה כדי לחסוך כסף לתוכנית הגדולה, הצלת אחיה שי מסמים. תמר הצעירה מעבירה את בדידותה של תיאדורה ומשוחחת איתה על כל הנושאים שבעולם דבר שמעיד על טוב ליבה. דמותה של תיאדורה גם **מקדמת את העלילה** בכך שתמר בשהותה בבית האומנים של פסח מרגישה געגוע לתיאדורה ורצון לדבר עם מישהו מעברה, ולכן היא מתקשרת אליה ובדיוק באותו רגע נכנס פסח לחדרו ותופס את תמר "על חם". הוא מחייג בחיוג חוזר ושומע את קולה המבוגר של תיאדורה ומאמין לתמר שהיא שוחחה עם סבתה. תמר הקפידה לא לשתף את תיאדורה בפרטי התוכנית כדי לא להזיק לא אם חלילה תיתפס. בסוף הסיפור תיאדורה מחליטה לעזור לאסוף שעוזר לתמר, היא יוצאת מן המנזר כדי להיות מלכודת לאנשיו של פסח, ואכן היא מצליחה לעזור לאסוף להמלט כי אנשיו של פסח עוקבים אחריה ולא שמים לב שאסוף יוצא אחרי שהות קצרה כדי לסייע לתמר. היציאה האמיצה של תיאדורה מקדמת את העלילה בכך שאסוף יוצא לכיוון לאה ומשם למערה.

דמות משנית נוספת היא לאה. לאה היא אשה כבת 40, עם עבר מפוקפק שממנו היא הצליחה להיגמל. היא מאמצת ילדה קטנה , פותחת מסעדה וחיה חיים חדשים עצמאיים ונקיים. לאה הכירה את תמר כשתמר ביקשה לעבוד אצלה במסעדה. תמר החליטה לעזוב את בית הספר וללמוד לבשל. כאשר אביה של תמר גילה זאת הוא עצר את התוכנית אך תמר נשארה בקשר עם לאה ונהגה לעשות בייביסיטר לביתה הקטנה. כך חסכה תמר עוד כסף (בנוסף למה שהרוויחה אצל תיאדורה) והיחסים בינה לבין לאה התהדקו למרות פערי הגיל. גם כאן לאה משמשת כתחליף לאמה של תמר שעליה היא כועסת. תמר משתפת את לאה בתוכניתה לגמול את אחיה מסמים, אך בניגוד למידע שנתנה לתיאדורה, מלאה היא מבקשת להיות שותפה בתרמית כנגד הוריה. לאה אמורה לשלוח מכתבים מתמר אל הוריה , מכתבים "מחו"ל" משום שתמר עמדה להכנס למעון של פסח אבל להוריה סיפרה שהיא נסעה עם המקהלה שבה שרה, לאיטליה. לאה **מאירה את דמותה של תמר** , היא מדגישה את הדמיון ביניהן. לאה נאמנה

מאוד לתמר ומנסה להניא אותה מלבצע את התוכנית המסוכנת . לאה רצתה לערב אנשים מפוקפקים מעברה כדי שיעזרו להוציא את שי מהמעון של פסח, אך תמר סירבה בתוקף משום שלא רצתה שלא תהיה בקשר עם עולם העבר המסוכן שלה. לאה אמיצה בדיוק כמו תמר ונאמנה לה מאוד. היא בזמן אמת תעזור לה ולשי לברוח מהמעון, היא לא פוחדת על עצמה והיא כולה למען תמר . ערך הנאמנות נמצא גם אצל תמר ביחס שלה לשי בעיקר, וגם אצל לאה.

לאה **מקדמת את העלילה** בכך שהיא מביאה את תמר ואת שי למערה, היא גם דואגת לבדוק היטב את אסף ואת מניעיו כדי לא להפיל חלילה את תמר. היא בסופו של דבר מובילה במכונית החיפושית שלה את אסף למערה כדי שיעזור לתמר.

לסיכום, שתי הדמויות שסובבות סביב תמר, תיאדורה ולאה, הן שתי דמויות של נשים שמשנות את חייהן, נחושות, מסכנות את עצמן למען החברות עם תמר ומשמשות כתחליף אם עברה. הדמויות שלהן מאירות את דמותה של תמר בדמיון הרב של תמר אליהן. קשר נשי עוצמתי שמסייע לתמר להצליח בהוצאת אחיה שי מהמעון של פסח לכיוון אפשרות שיקום והצלה.